

Якщо можна впевнено говорити про те, що наразі немає гендерної нерівності в правоохоронних органах, то є певні фактори, які змушують самих жінок відмовлятися від вказаного виду діяльності. Жінки, що проходять службу в правоохоронних органах України, скаржаться на забезпечення форменим одягом, відсутність якісного медичного забезпечення, важку, громіздку і незручну конструкцію стандартних бронежилетів, ненормований робочий день, важке психологічне та фізичне навантаження тощо.

Щодо забезпечення прав чоловіків, що працюють в поліції України, то щодо них порушуються соціально-трудові права, чоловіки частіше виконують службових завдань, пов'язаних із ризиком для життя та здоров'я, але все одно ці завдання повинні виконувати вони, через свої фізичні здібності, а не жінки, хоча це також залежить від фізичної підготовки.

Отже, під гендерною рівністю в діяльності органів поліції України слід розуміти рівні права та можливості працівників вказаних органів України при здійсненні правоохоронних та правозахисних функцій відповідно до норм чинного законодавства незалежно від статі.

Для забезпечення гендерної рівності слід покращити рівень навчання майбутніх професіоналів як в науковій, законодавчій сферах та і у фізичних показниках.

Список бібліографічних посилань

1. Мельник Т., Кобелянська Л. Сучасне гендерне мислення : словник. Київ : К.І.С., 2005. 280 с.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : закон України від 08.09.2005 № 2866-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення: 02.04.2019).
3. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Левченко К. Б. Гендерна політика в Україні: визначення, формування, управління : монографія. Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. 344 с.

Одержано 05.04.2019

УДК [347.963:343.126.1](477)(091)"1922/1925"

Дмитро Анатолійович ТИХОНЕНКОВ,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри

історії держави і права України та зарубіжних країн

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ЗАКОННІСТЮ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ У 1922–1925 РР.

Однією із форм прокурорського нагляду був контроль за рухом заарештованих, що значаться за органами слідства. Відомості про такий рух надходили у вигляді донесень начальників місць попереднього ув'язнення у відповідну прокуратуру і там заносилися до реєстру підслідних арештантів. Форму реєстру було визначено в §36 інструкції прокуратурі [1, с. 26]. Відомості про рух заарештованих щодня відправлялися начальниками будинків примусових робіт у третій і четвертий підвідділи Відділу Прокуратури НКЮ УРСР. Для їх обліку в підвідділах з грудня 1923 р. були заведені спеціальні контрольні книги, в яких вказувалося звідки і куди прибули укладені, їх персональні дані, за яким органом вони числяться і подальше їх переміщення [2, ф. 539, оп. 2, спр. 241, арк. 17].

Ці донесення начальників місць позбавлення волі зв'язалися з наглядовими виробництвами. Якщо з'ясувалося, що по відношенню до будь-якого арештованого змінений запобіжний захід, а копія відповідної постанови в прокуратуру не надійшла, то прокурор вимагав пояснень. Саме таким способом Чернігівський губпрокурор протягом 1923 р. виявив багато випадків, коли заарештовані трималися під вартою довгий час взагалі без будь-якої постанови. До органів ГПУ Начальникам будинків примусових робіт Чернігівщини були спрямовані циркуляри з вимогою припинити подібну практику. Надходяючи із ГПУ і місць попереднього ув'язнення відомості узагальнювалися і у вигляді статистичних таблиць, відомостей і зведень долучалися до річних і періодичних звітів прокуратур [2, ф. 8, оп. 1, спр. 1478, арк. 2, 3, 35].

Прокурори також стежили за тим, щоб органи слідства дотримувалися встановлених законом термінів і своєчасно сповіщали прокуратуру про всі арешти. В Одеській губернії

процедура підтвердження арештів була спрощена циркуляром губпрокуратури № 22 за 1923 р., у ньому говорилося: «На повідомлення про арешт губпрокуратура відповідатиме лише в разі незатвердження такого ... якщо протягом 48 годин з моменту арешту відповіді ... не надійде, то цим самим арешт повинен вважатися підтвердженим» [2, ф. 8, оп. 1, спр. 1485, арк. 21]. Одеська губпрокуратура вимагала щоб повідомлення про затримання громадян були максимально повними. У циркулярі № 32 від 4 жовтня 1923 р. зазначалося, що слідчі обмежуються в повідомленнях лише зазначенням статті кримінального кодексу, що інкримінується затриманому, що є недостатнім. «Крім них прокуратура вимагала відомостей про важливість злочину і силу наявних доказів, ймовірності виявлення ухилення від слідства і суду або перешкоджання розкриттю істини» [2, ф. 8, оп. 1, спр. 1485, арк. 13].

В обов'язки прокурора входило відвідування місць попереднього ув'язнення, особиста перевірка законності утримання під вартою. Під час таких відвідувань вони опитували заарештованих, брали скарги і заяви.

Наприклад, коли Одеський губпрокурор влітку 1923 р. виявив, що 55 осіб незаконно утримуються під вартою, він віддав розпорядження про негайне їх звільнення. В окрузі Одеської губернії був розісланий циркуляр № 25, який наказував прокурорам в кварталних звітах вказувати інформацію про кількість відвідувань місць позбавлення волі і їх результати. У звітах повинні були відображатися випадки незаконного арешту, вжиті заходи, які скарги задоволені, а в яких відмовлено [2, там само, арк. 22].

Прокурор УРСР 12 лютого 1923 р. особисто відвідав будинки примусових робіт, розташовані в м. Харкові. У будинку примусових робіт № 1 йому було подано 18 заяв в письмовій формі. Основне прохання - прискорити провадження у їхніх справах. Заяви були передані прокурору при НКЮ УРСР С. А. Янському. Після перевірки частина справ була С. А. Янським. припинена, частина переправлена прокурору Українського військового округу, а інші передані в надзвичайну сесію Харківської губсуда. Можна навести й негативні приклади. Багато що залежало від особистості конкретного прокурора, віддаленості від центру та ін. факторів. Тому прокуратура УРСР прагнула виробити однакові форми нагляду і звітності [2, ф. 8, оп. 1, спр. 1349, арк. 15, 26, 28].

Циркуляром НКЮ №70 від 23 червня 1923 року для поліпшення якості нагляду було наказано встановити в місцях позбавлення волі скриньки, куди б укладені могли опускати свої скарги. Ящики повинні були закриватися і мати сургучну печатку. Ключі зберігалися у губпрокурорів, а в округах - у їхніх помічників. Виймка здійснювалася місцевим прокурором або за його дорученням уповноваженою на те особою. Результати розгляду скарг обов'язково повинні були надсилатися скаржникам. Про всі встановлені після перевірки із заяв порушення слід робити позначку в спеціальній книзі скарг, що зберігається у начальника місця позбавлення волі [2, ф. 8, оп. 1, спр. 1249, арк. 111].

Всього в 1923 році було розглянуто 680 скарг на незаконні дії уповноважених держполітуправління, народних і старших слідчих, слідчих у найважливіших справах [2, ф. 539, оп. 2, спр. 241, арк. 22].

Обстежуючи з 10 грудня 1923 р. по 25 січня 1924 р. Наркомюст ревізори НК РСІ відзначають таке ненормальне явище, коли громадяни подають скарги безпосередньо до відділу прокуратури минаючи губпрокуратури. Причому нерідко вони особисто привозять скарги з окремих губерній України. Це явище, на думку ревізорів, свідчить про недостатній авторитет місцевих прокуратур, тому що «громадяни бояться подавати скарги в губпрокуратури вважаючи, що їх права не будуть відновлені і звертаються безпосередньо до вищої інстанції» [2, там само, арк. 22].

І тільки скарга в прокуратуру допомогла припинити це свавілля. Влітку 1925 р. за вимогою Харківського окружного прокурора після тривалого перебування під вартою були звільнені 7 осіб на увазі недостатності доказів [3, ф. Р-845, оп. 3, спр. 265, арк. 105] .: Подібних прикладів можна навести досить багато.

Таким чином, у розглянутий період прокуратура засвоїла певні форми нагляду за законністю затримання. Сьогодні, звичайно, вони здаються тривіальними. Але для тих років, коли ще сильна була інерція червоного терору, затвердження цих форм нагляду було справжньою революцією в правовому режимі. Нажаль, прокурорський нагляд за органами безпеки цілком залежав від коливань в країні політичного і економічного курсу.

Список бібліографічних посилань

1. Положення про прокурорський нагляд і інструкція прокуратурі. Харків, 1922 р.
2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України.
3. Державний архів Харківської області.

Одержано 27.03.2019